

Стаття посвячена проблемі професійної комунікації учителя, розглянуті питання культури педагогічного спілкування, організації професійного діалогу.

Ключевые слова: професійна комунікація, науковий текст, наукова мова, професійний діалог, культура мислення.

The article deals with professional communication teachers, the question of culture teaching communication, organization of professional dialogue.

Key words: professional communication, scientific text, scientific speech, professional dialogue, culture of thinking.

УДК 811.161.2'373.611:070(477)

Іванна Мислива-Бунько
(м. Луцьк)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ АБРЕВІАТУРИ МОВИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

У статті проаналізовано аббревіатури, зафіксовані в мові сучасної української преси. Виокремлено такі їхні стилістичні функції: номінативно-інформаційна, номінативно-фактологічна, комічна, іронічна, саркастична.

Ключові слова: аббревіатура, мова преси, термін, емоційність, іронічність.

Постановка наукової проблеми й аналіз останніх досліджень. Новітні друковані мас-медіа засвідчують тенденцію до інтенсивного творення та дедалі більшого проникнення у тексти аббревіатур. Як зазначає Г. Вокальчук, аббревіатура є скороченою назвою (ім'ям) об'єкта. У результаті позначуване отримує два імені (одне повне, друге скорочене), які, маючи спільний денотат, тотожні. Характерною ознакою складноскорочених слів є те, що всі вони, незалежно від виду, служать економією мовних засобів, виконуючи роль однослівних заміників описових назв [1, с. 267].

Абревіацію у вітчизняній лінгвістиці досліджували в різних аспектах: фонетичні особливості аббревіатур, їхня формальна структура, причини виникнення та формування складноскорочених слів (Н. Клименко, К. Тронь, І. Варфоломеева, Л. Каховська); оформлення граматичного роду абрутворень, словозміна, участь у словотвірному процесі (Л. Бойченко, М. Сердюк); питання аброморфем та аброморфемних утворень (С. Климович); аналіз вживання аббревіатур у різноманітних дискурсах –

діловому (Р. Микульчик, О. Мацько, Р. Возна), публіцистичному (Г. Шаповалова, М. Навальна, І. Шашкін, Г. Віняр, В. Жайворонок, О. Семенюк, О. Стишов, О. Мітчук, Д. Данильчук, М. Турчин), художньому (Г. Вокальчук); міжмовні порівняння скорочень (М. Турчин).

Актуальність обраної теми зумовлена, по-перше, активним функціонуванням абревіатур у пресі, по-друге, відсутністю цілісного дослідження, предметом якого є лінгвостилістичні функції складноскорочених слів у медійних текстах (оскільки більшість робіт орієнтована на структурно-семантичні особливості цих одиниць).

Мета статті – з'ясувати стилістичні можливості абревіатур у мові сучасної української преси.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи функціональні можливості різних типів абревіатур, варто відзначити, що вони зазвичай стилістично нейтральні. Здебільшого виконують номінативно-інформативну («*Одне з приємних вражень справив арт-ярмарок у Базелі, на який з'їжджаються галеристи, музейники, колекціонери з усього світу*» («Віче», 2010, № 1); «*Серед них були представники ОБСЕ, ПАРЄ, Європарламенту, СНД, а також неурядових організацій*» («День», 15.01.2008 р.); «*Реформи в агропромисловому комплексі втілили в життя одвічну мрію селянина <...>. Реформування змінило структуру виробників сільгосппродукції*» («Волинь-нова», 26.02.2005 р.)) та номінативно-фактологічну стилістичні функції («*Щороку ми ремонтуємо близько 100 двигунів ЯМЗ-238, ЯМЗ-240*» («Сільські вісті», 23.02.2010 р.); «*<...> тепер 65-річному актору доведеться пройти 8-тижневий курс радіо- і хіміотерапії*» («Високий замок», 19.08.2010 р.)). Новизни й інформативної насиченості надають неологізми. Вони спричинені науково-технічним прогресом у світі, зміною в соціально-економічному житті країни. Пор.: «*У Данії розробили самовідновний біокомп'ютер*» («Експрес», 21.10.2010 р.); «*Раніше Віктор Іванович хоч "дев'ятку" декларував, та довелося бідоласі, мабуть, і ту продати, щоб було за що... авіатаксі оплачувати*» («Високий замок», 06.06.2009 р.); «*Український студент Арсеній Триноженко став чемпіоном світу з кіберспорту*» («Експрес», 08.07.2010 р.); «*Правоохоронці Львівщини затримали двох професійних автозłodіїв<...>, які вчинили у Львові понад двадцять крадіжок майна та грошей із салонів престижних автомобілів*» («Високий замок», 21.05.2010 р.); «*<...> традиційні томики [книжок. – І. М.-Б.] – це вчорашній день. Інша річ – E-book*» («Експрес», 16.09.2010 р.); «*Розцінки на мототаксі приблизно в півтора рази вищі, ніж звичайне*» («Експрес», 13.05.2010 р.).

Особливо часто до нових експериментів журналісти вдаються при деривації літерних аббревіатур, котрі не тільки економлять газетно-журнальну площу, а й обтяжують мову, ускладнюють сприйняття інформації: «Надто вже багато з'явилося ядерних держав, а бажуючих володіти **ЗМЗ** – ще більше» («День», 28.12.2010 р.), де **ЗМЗ** – зброя масового знищення; «Самі ж страхувальники відповідально заявляють про готовність до введення **ОСАГВ**» («День», 13.01.2005 р.), де **ОСАГВ** – Обов'язкове страхування автогромадянської відповідальності (закон «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»); «Поки не почнуть працювати **БТС-2** в російській нафтопроводі до Китаю “Східний Сибір – тихий океан” <...>» («Вісник+К^o», 25.11.2010 р.), де **БТС-2** – друга черга нафтопроводу Балтійської трубопровідної системи; «Станом на початок червня поточного року електронні версії **РКМО** створені в усіх районних радах <...>» («Волинь-нова», 19.06.2010 р.), де **РКМО** – Реєстр комунального майна області; «Старовижівське **ВУЖКГ** – значне перевищення **ГДС** забруднюючих речовин у поверхні водойми» («Волинь-нова», 18.01.2005 р.), де **ВУЖКГ** – виробниче управління житлово-комунального господарства, **ГДС** – гранично допустимі скиди; «Станом на січень 2008 року 47 держав-членів **РЄ** підписали **ЄСХ** чи **ЄСХ (n)** або ці обидва документи» («Віче», 2009, № 18), де **ЄСХ** – Європейська соціальна хартія, **ЄСХ (n)** – Європейська соціальна хартія (переглянута), **РЄ** – Рада Європи. У більшості випадків тлумачення цих аббревіатур можна віднайти в тексті, або ж розшифровка подається відразу в дужках після складноскороченої одиниці. Пор.: «<...> за словами виконавчого директора Ліги українських меценатів Михайла Слабошпицького, кожного року **ЛУМ** дає на організацію і проведення конкурсу 127 тисяч доларів» («Волинь-нова», 09.11.2010 р.); «У Белгарді на 96-му році життя відійшов у Царство вічне Патріарх Сербської православної церкви Павло. Він очолив **СПЦ** 1990 року» («Сільські вісті», 17.11.2009 р.); «Вітчизняних індекс **ПФТС** (Першої фондової товарної системи) впав на 2,45 %» («Експрес», 24.01.2008 р.); «Як повідомила міжнародна інформаційна агенція **УСІМ** (Українська світова інформаційна мережа) <...>» («Сільські вісті», 01.06.2010 р.). Рідше подаються невідомі аббревіатури без розшифрування, що суттєво позначається на осмисленні поданого матеріалу: «Посадки ж повисли у повітрі: їх не передали пайовикам колишніх **КСП**, від них відмовилися **ПОПи**, **ТОВи** та їм подібні» («Сільські вісті», 14.09.2010 р.), де **КСП** – колективне сільськогосподарське підприємство, **ПОП** – приватні охоронні підприємства, **ТОВ** – товариство з

обмеженою відповідальності; «Що це значить, “Газета по-киевски” поцікавилася в керівника **НАСТ** у Москві Олексія Фонарьова» («Відомості.ua», 14.10.2010 р.), де **НАСТ** – Національна асоціація тілоохоронців; «Введення **ЄМП** дає змогу зробити процес іншомовного навчання прозорішим для учнів <...>» («Освіта України», 02.06.2009 р.), де **ЄМП** – Європейське мовне портфоліо; «Таке відчуження могло статися внаслідок імовірного подання десятків позовів з боку закордонних фірм-кредиторів **ДСК ЧМП**» («Україна молода», 18.01.2005 р.), де **ДСК ЧМП** – державна судноплавна компанія «Чорноморське морське пароплавство».

Ще одна проблема, з якою стикається читач – омонімічність аббревіатур (однакове написання, проте різне тлумачення): **ПР** – Партія регіонів і **ПР** – побічні реакції; **НП** – надзвичайна подія і **НП** – непридатні пестициди; **ПП** – приватне підприємство, **ПП** – приватний підприємець, **ПП** – приватне повідомлення і **ПП** – перше п'ятиріччя. Таке скорочення остаточно заплутує реципієнта. Пор.: «Зміни було прийнято 4 вересня, під час скандальних голосувань **БЮТ** і **ПР**» («Україна молода», 25.09.2008 р.) і «Серйозних побічних реакцій (**ПР**) зафіксовано 20,1 %, з яких 1,2 % закінчилися летально» («Дзеркало тижня», 11.12.2010 р.); «**НП** сталася, коли четверо хлопців із села Тетерівка розставляли на середині річки раколовки» («Експрес», 11.11.2010 р.) і «Вивезення і знищення однієї тонни **НП** обходиться державі у 20 тисяч гривень» («Сільські вісті», 09.11.2010 р.); «Такий абсурдний порядок змушує **ПП** збільшувати ціну товару, який реалізується на 13 %» («День», 13.03.2003 р.), «На орендованій **ПП** “Енергоінкам Україна” ділянці площею 0,4 га без дозвільних документів було знесено 84 дерева» («День», 26.02.2012 р.), «Там ще додавалися всякі фантазії ерохарактеру, описувати їх не буду, не тому що гидко, а тому що нехай це лишається просто **ПП** (приватним повідомленням)» (Птх, 2009, № 3) і «У квітні 1990 року ми з Небораком та Ірванцем відзначали **ПП** Бу-Ба-Бу (Перше п'ятиріччя Бурлеску-Балагану-Буфонади)» («Високий замок», 05.05.2009 р.).

Газети ХХІ ст. засвідчують активне введення в мову книжних складноскорочених слів, частіше дериватів з іншомовними терміноелементами **агро-, фото-, біо-, енерго-, електро-, геліо-** й ін., котрі є одним із «найраціональніших для спілкування мовних засобів» [8, с. 31] і характеризуються об'єктивністю: **електронагрівач, гідропідсилювач, електрокар, гідроагрегат, біопальне, біогаз, агроволокло, телеоператор, телекадр, телеінтерв'ю, енергоносій, електролінія, електроопалення, екоподаток, кіберзахист, наркобізнес, автотехнік,**

автосимулятор, фотодатчик. Вони виконують інформативну та логічно-«наукову» стилістичні функції. Напр.: «<...> на одного тамтешнього жителя припадає вже по 0,5 квадратного метра встановлених геліоколекторів» («Голос України», 03.02.2009 р.); «Тоді ще в народному господарстві не користувалися аерофотозйомкою<...>» («Віче», 2009, № 11); «<...> цей міні-цех може виготовляти біодизель із риб'ячих та тваринних жирів» («Експрес», 26.08.2010 р.); «<...> у грудні 2010 року уклав контракт на глибоку реконструкцію чотирьох гідротурбін типу Kaplan<...>» («День», 28.12.2010 р.); «Шквальний вітер повалив на дороги десятки дерев і електроопори» («Відомості.ua», 18.11.2010 р.); «<...> у термодинаміці замкнена система прагне зайняти стан із максимальною ентропією» («Сільські вісті», 04.06.2010 р.). Тон наукового стилю передають і буквенні аббревіатури: «Польща збирається вимагати у США модернізації своєї протиповітряної оборони (ППО) в обмін на згоду розмістити на своїй території елементи американської системи ПРО» («День», 11.01.2008 р.), де ПРО – протиракетна оборона; «Бо в редакції нового Податкового кодексу були враховані побажання виробників ПЗ» («Експрес», 04.11.2010 р.), де ПЗ – програмне забезпечення; «Але теоретично така угода може прийти на зміну ДЗЗСЄ» («Дзеркало тижня», 20.11.2010 р.), де ДЗЗСЄ – договір про звичайні збройні сили в Європі; «<...> зараз змушені вступити в боротьбі з ССЗ, діабетом <...>. У сільських районах Китаю. Де проживає понад 800 мільйонів, НЗЗ є причиною понад 80 % смертей» («День», 11.01.2005 р.), де ССЗ – серцево-судинні захворювання, НЗЗ – незаразні захворювання; «<...> більшість недоліків ГК є насамперед результатом неузгодженої позиції правознавців при прийнятті ЦК і ГК України» («Віче», 2005, № 9), де ЦК – Цивільний кодекс, ГК – Господарський кодекс.

«Поряд із уживанням аббревіатур у денотативній функції, як засобів компактного донесення інформації в тексті <...>, існує ще й практика використання їх зі стилістичною метою, у функції конотативній, як емоційно-експресивних засобів, засобів поживлення тексту, посилення його впливу на читача» [2, с. 6]. Проте скорочені деривати порівняно з композитами і юкстапозитами значно рідше використовуються зі стилістичною ціллю, тому й кількість їх у мас-медіа обмежена. Хоч російський дослідник мови друкованих ЗМІ В. Костомаров писав: «Під тиском пошуку експресії в газетній мові оформлюються й розвиваються продуктивні специфічні моделі словотвору, особливо пов'язані з поповненням лексики аббревіатурами <...>» [5, с. 176].

Для поживлення поданої інформації журналісти вводять абрєвіатури, притаманні розмовному стилю: *літдопомога, літосередок, медогляд, профчленство, адмінресурс, фінустанова, фіннідтримка, веткабінет, ветперукарня, інформджерела, інформогляд, культпрацівник, оргтехніка, оргдепартамент, депкорпус, сільгосптовариство, облгази, райвідділ, культосвітній, райцентр, райсуд, райпрокуратура* й ін. Зазвичай це часткові або складові скорочені деривати. За своїми стилістично-семантичними якостями вони в газетно-публіцистичному стилі створюють «колерит невимушеності, простоти і деякої експресивності» [4, с. 97]. Пор.: «*А коли колгоспи і радгоспи канули в лету, новим господарям сільгоспугідь цей небезпечний баласт став непотрібен*» («Сільські вісті», 09.11.2010 р.); «*<...> елкнижки поки що поступаються в успішності смартфонам і КПК, все одно бурхливо зростає кількість елчитачів*» («Дзеркало тижня», 30.12.2010 р.); «*<...> тепер за рахунок бюджету розвитку в навчальних закладах можуть робити капремонт*<...>» («Відомості.іа», 16.12.2010 р.); «*Виручив робітфак при Ялтушківському цукрозаводі*» («Сільські вісті», 26.05.2010 р.); «*Надсилаю Вам, любі "літукраїнці", свого вірша*» («Літературна Україна», 27.01.2005 р.).

Відтворення негативних явищ певного періоду життя України, зокрема у складі СРСР, передається за допомогою часткових абрєвіатур зі знижено оцінним забарвленням, з настановою на іронію: «*Продрозверстка, скасована Х з їздом РКП (б) у березні 1921 року, тривала в Криму до червня. При цьому вилучення в населення продовольства проводилося у фантастичних масштабах...*» («Дзеркало тижня», 06.11.2010 р.); «*Обивателі, що проходять повз трупи, посилають прокльони Радвладі*» («Дзеркало тижня», 06.11.2010 р.); «*<...> витворення з природного українського єства присного, ширвжиткового, конвеєрного відбитка "гомосовєтїкуса"*» («Літературна Україна», 02.06.2005 р.).

Спорадично часткове або складове скорочення лексем використовується для творення назв осіб. При цьому високий тон звучання скорочених одиниць втрачається порівняно з вихідними структурами, потрапляючи до емоційно знижених. Напр.: «*Непогано влаштовані і колишині нардепи*» («Волинь-нова», 05.03.2009 р.); «*Виклавили свою "теорію", генконсул глузливо посміхнувся*» («Експрес», 23.12.2010 р.); «*Оборудку вчиняли через тодішнього гендиректора харківського клубу <...>*» («Високий замок», 19.08.2010 р.); «*І взагалі: головбух всія "Газпрому" просили нагадати <...>*» («Україна молода», 25.09.2008 р.). Соціальної переоцінки та стилістичного навантаження зазнали абрєоснови *держ-, політ-, парт-*. Н.

Клименко підкреслює: «Зміна їхньої соціальної оцінки, позбавлення їх “надвисокого” звучання зумовили утворення частковоскорочених негативно забарвлених аббревіатур» [3, с. 295]. Пор. «<...> і політичне життя, і окремі **політамбії** показано крізь “призму” однієї людини – такого собі Геннадія Ілліча» («Дзеркало тижня», 31.01.2009 р.); «Місцеві **партчиновники**, щоб прославитися чимось оригінальним, задумали створити з Концевича такого собі “Павку Корчагіна”» («Літературна Україна», 16.06.2005 р.); «<...> серед них є **політолігархи** з багатомільйонними статками» («Сільські вісті», 29.03.2012 р.); «Як ви оцінюєте стан **політбомонду**» («День», 25.02.2006 р.); «Скільки б вони не мінялися місцями біля **держгодівнички**, результат один» («Експрес», 21.10.2010 р.). Піднесене забарвлення дериватів втрачається під час скорочення повних назв організацій, відомств, міністерств. Вони стають чисто розмовними утвореннями: «**Центрвиборчком** вже готується до старту» («Високий замок», 08.04.2009 р.); «**Радбез** Об'єднаних Націй ухвалила резолюцію» («Урядовий кур'єр», 10.01.2009 р.); «**Мінфін** не очікує більше цінових коливань до кінця грудня» («Експрес», 23.12.2010 р.); «А консул-радник **Генконсульства РФ** Т. Гукаєв ще у 2005 році розтлумачив кримським міліціонерам <...>» («Україна молода», 25.09.2008 р.); «Наругу над могилою невідомого воїна УПА дозволив собі студент **Інфізу** [Львівського інституту фізичної культури. – І. М.-Б.]» («Високий замок», 09.12.2009 р.).

У мові друкованих ЗМІ фіксуємо розмовно-іронічні часткові аббревіатури, котрі викривають усталене політичне життя: «До речі, з обласного бюджету грошей на утримання їдальні не виділяють. Принаймні так нам сказали в управлінні майном спільної власності Львівської облради, на балансі якої і перебуває **спецхарчевня**. <...> Ми не знайшли фактично жодної області, де чиновники не влаштували б для себе **спецгодівничок**» («Експрес», 09.06.2011 р.); «Зранку в середу всі бютівці на засідання з'явилися в білих футболках з написами: “Свободу політв'язням!””, “Ні – політичним репресіям!”. Під час доволі гострої “**політрозминки**” лідери фракції повторили вимогу – оскільки політичний терор наростає» («Сільські вісті», 02.06.2011 р.).

Преса, специфічною ознакою якої є змалювання суспільно-політичного життя України, в основному використовує лексику, котра характеризує чиновників, їхні дії щодо свого народу. Напр.: «Бо як іще можна назвати ментально зорієнтовану фальшиву косу Юлії Тимошенко? Особливо коли **фальш-коса** уже не прикриває фальшивість декларація» («Україна молода», 27.09.2008 р.).

Часто для змалювання політичної ситуації вводяться терміни, котрі в контексті розширюють семантику та набувають переносного значення. Такі неосемантизми вносять не лише «свіжості», а й експресивності, іронічності, порівнюючи дії політиків із природними явищами тощо. Пор.: *«Не треба бути провидцем, щоб спрогнозувати: сейсмонапружена обстановка парламенту нинішнього тижня надзвичайно висока»*(«Сільські вісті», 01.06.2010 р.); *«Якщо після вихідних інформація про домовленості Януковича і Тимошенко лише просочувалося, то з вівторка сумніви з цього приводу розвіялися: регіонали і бютівці практично домовилися про те, як ділитимуть владу надалі. І вони почали “артпідготовку”»*(«Експрес», 04.11.2009 р.). До розширення семантики терміну вдаються майстри пера, коли говорять і про український народ: *«Риторика БЮТ і ПР є різною за змістом, але однаковою за формою – популізм, тобто кращого життя без реального економічного обґрунтування. Вона спрямована на найбільшні верстви населення, котрих потрохи перетворюють в “біомасу”, фатально залежну від своїх спонсорів»*(«Волинь-нова», 25.10.2009 р.).

Газети і журнали засвідчують аббревіатури з початковими складниками **порно-, нарко-**, котрі мають лише негативне забарвлення. Ця конотація стає центральною для всього слова, що і викликає у читачів осуд до піднятої проблеми: *порноролик, порноактриса, порносайт, наркоспонсор, наркобарон, наркоділок, наркозбувач*; напр.: *«Так тривало доти, доки її наркоспонсор не помре від зараження крові»*(«Віче-інфо», 25.11.2010 р.); *«Група збоченців гвалтувала хлопців і поширювала порноролики в інтернеті»*(«Експрес», 18.11.2010 р.). У деривати з **онко-** закладене навантаження не стільки негативності, скільки страху: *«Щороку рак забирає життя майже 100 тисяч українців. Близько мільйон стоять на обліку в онкоцентрах»*(«Експрес», 07.08.2010 р.); *«Понад 300 дітей з високим ризиком розвитку онкопатологій шкіри уже взято під контроль»*(«Волинь-нова», 05.03.2009 р.).

Досить давно в українській мові прижилися слова *поп-співак* (популярний естрадний виконавець), *поп-музика* (музичний напрям), котрі характеризуються стилістичною нейтральністю. Останнім часом частинка **поп-** починає приєднуватися до слів із інших стилів, особливо «високих», забезпечуючи патетичність висловлення: *«Поп-принцеса [Б. Спірз. – І. М.-Б.] схаменулася, схудла і може повернутися до чоловіка»*(«Україна молода», 27.09.2008 р.); *«Фани плакали, виходила на вулиці, масово скупляли старі альбоми поп-короля [М. Джексона. – І. М.-Б.]»*(«Птаха», 2009, № 10). Іноді такі новотвори сприймаються з іронічним підтекстом: *«Замісницею»*

співачки Мадонни (**поп-ікони** кінця ХХ століття) на цьому проміжку часу стає Стефані Джоан Анджеліка Джерманотта. Вона ж – LadyGaga» («Дзеркало тижня», 30.12.2010 р.).

Підвищеною активністю характеризується аброморфема **теле-** (телевізійний, пов'язаний із телебаченням). Слова з нею здебільшого мають нейтральний характер, або ж слабокнижний. Хоча для відтворення сучасного стану українського телебачення журналісти вдаються до експресивно-емоційних новотворів із негативною оцінкою. Передусім це лексеми розмовного або навіть жаргонно-вulgарного забарвлення. Пор.: **«Телеящик.иа** вже давно грає в “ящик”. За великим рахунком, після того, як вилетів за межі країни на заробітки Олександр Роднянський і був відсторонений від телевізійного керма Влад Ряшин, і так бідне на мізки ТБ фактично збанкрутувало. Втім, двійко воїнів-керманців у державі таки знайдеться, однак це бліді копії вище згаданих персонажів. Сорі, що без імен, – треба ж ще якось робити кар'єру **втелестайні**. <...> Але, на лихо творчої братії, масовий глядач переважно любить шоу, скандали, гаряченькі новини, **телемило** й попсові фільми. Принаймні така муля гуляє **телекоридорами**. <...> А потім наші менеджери багатіють думкою, що піпл не матюкається, коли бачить тижнево-місячно-річної давності **телевариво**, але вже під українським логотипом. <...> **Телекузня** вперто кує свої дві програми... Чхали там не лише на митців, а й на Нацраду з питань ТБ та радіо. <...> В окремих випадках доля закинула їх рулити **телекермом**, а в окремих випадках – близькість до сильних світу сього випхала їх нагору» («Дзеркало тижня», 31.01.2009 р.). Розмовними, в окремих випадках жаргонними, постають і деякі утворення з компонентом **авто-**: «Водії вітають новий **“автозакон”**, але сумніваються, що самі співробітники ДАІ будуть його дотримуватися» («Україна молода», 25.09.2008 р.); «<...> Європа та США в останні роки стали масово відновлювати, наприклад трамваї, знищені в 30-ті роки за часів **“автобуму”**» («День», 13.01.2005 р.); «Міліція затримала групу шахраїв, які провокували аварії та вимагали у водіїв гроші за начебто пошкоджені машини. Шоковані водії не відразу усвідомлювали, що це **“автопідстава”** <...>» («Експрес», 04.11.2010 р.). Поєднання скороченого складника **авто-** зі словом, що належить до протилежної сфери, акцентує увагу на кожному елементі та виконує стилістичну функцію насмішки. Напр.: «Пасажирів автовокзалу на вулиці Стрийській у Львові часто підстерігають усілякі казуси. **“Найсвіжіший”** – обслуга цієї **“автогавані”** пропонувала своїм клієнткам <...> скористатися послугами... чоловічого туалету» («Високий замок», 27.04.2009 р.).

Жартівливості додають й інші частковоскорочені одиниці: «Оскільки попереднього разу харчували нас там поганенько, хлопці взяли із собою в дорогу сала. Але в гаванському аеропорту “**нацпродукту**” не пройшов санітарний карантин, його конфіскували» («Високий замок», 06.06.2009 р.); «Задовго до жнив обійшов майже всіх наших **агроГлоб**: ну то як будемо з хлібом? Нічим оракули не порадували лише розбурхали колишні тривоги неврожаєм. То посіяли не під тією зорею, то підгодівлю озимих зробили не в тій фазі Місяця... Не щастить з цими агрогороскопами!» («Дзеркало тижня», 29.07.2000 р.).

Особливий інтерес із погляду експресивно-стилістичних можливостей становлять ініціальні аббревіатури. Вони, як зазначає Д. Данильчук, «можуть називати яку-небудь реалію, виконуючи суто номінативну функцію, або ж поняттєве їх значення може ускладнюватись емоційно-експресивним» [2, с. 7]. Часто-густо аббревіатури створюються для надання новизни, свіжості, піднесеності («<...> в Україні видано україномовну версію курсу для розвитку сили волі людини “**КраСиВо**”» («Високий замок», 06.06.2009 р.), де **КраСиВо** – краса, сила, воля; «**Ольга Богомолець** запропонувала спеціальну абетку “**АКОРД меланомі**”, за якою будь-хто може визначити прикмети переродження» («Урядовий кур’єр», 26.05.2009 р.), де **АКОРД** – асиметрія, край, окраса, розмір, динаміка; «**Дельфінарій в Артбухті** – активний учасник науково-практичної програми Мінекології України “**Дельфін**” і проекту “**МОРЕКИТ**” (“**Моніторинг і Реабілітація Китоподібних Чорного моря**”))» («Віче», 2010, № 1)), жартівливості («**А ланцюжок ОБС** тим часом продуктивно працював» («Високий замок», 13.08.2010 р.), де **ОБС** – одна баба сказала), комічності («**Хоча погода була не дуже хороша: дощ і холодно, незважаючи на це, “ПЛЯМА-2010” збрала велику кількість небайдужої молоді <...>**» («День», 28.10.2010 р.), де «**ПЛЯМА**» – Передова Львівська Яскрава Молодіжна Альтернатива (фестиваль антинаркотичного та антиСНІД-спрямування)), іронічного осуду («**Сьогодні телебачення працює під гаслом КСР. Що це означає? Кров, секс і розважайлівка**» («Експрес», 25.11.2010 р.)).

Розмовно-просторічною постає назва Державного управління справами при Президентові України – **ДУСя**. Напр.: «**Ніхто не повинен забувати того, як через Дусю відбулася фіктивна приватизація не одного десятка підприємств**» («Україна молода», 05.01.2005 р.). Виразне саркастичне забарвлення має okazіоналізм **КАТ** – Кодекс Азарова та Тігіпка (про новий «Податковий кодекс», головними авторами котрого є М. Азаров і С. Тігіпко), що ще раз підкреслює знущення влади над своїм народом чи то його

знищення: «Його [новий “Податковий кодекс”. – І. М.-Б.] вже представники малого та середнього бізнесу назвали **КАТом**» («Вісник+К^о», 25.11.2010 р.).

Серед виражально-зображальних функцій помітне місце займає явище гри слів. У процесі «обігривання» фонетичних і семантичних особливостей лексем створюють певні стилістичні явища – надання комічного й іронічно-саркастичного ефекту. Пор.: «Депутати **ЛОР** закликають український народ та всі політичні сили, які сповідують українську ідею, об'єднатися і спільно протидіяти державному переворотові» («Високий замок», 06.06.2009 р.), де ЛОР – Львівська обласна рада; «Вже є розпорядження голови **ВОДА** про наведення порядку на ринках» («Волинська газета», 17.03.2006 р.), ВОДА – Волинська облдержадміністрація; «Формування коаліції **ПРІБЮТ** йшло до свого завершення, але тут у Віктора Федоровича заговорило серце <...>» («Волинь-нова», 09.06.2009 р.).

Отже, аббревіатури, потрапляючи до будь-яких жанрів газетно-журнальної публіцистики, виконують не лише номінативну, логічно-«наукову» функції, а й вирізняються іншим функціональним навантаженням. Вони здатні виражати різного роду експресію (жартівливість, комічність, іронічність, саркастичність) і надавати текстам преси різну стилістичну тональність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вокальчук Г. Словотворчість українських поетів ХХ століття: [монографія] / Г. Вокальчук. – Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2008. – 536 с.
2. Данильчук Д. В. Експресивно-стилістичні можливості ініціальної аббревіатури у публіцистичному тексті / Д. В. Данильчук // Наукові записки Інституту журналістики. – 2010. – Т. 39. – С. 6–10.
3. Клименко Н. Ф. Диференційні та інтеграційні процеси в лексиці та словотворенні сучасної української мови / Н. Ф. Клименко // Слов'янські обрії : [зб. наук. праць]. – Вип. 2. – К., 2008. – С. 286–307.
4. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К. : Вища школа, 1987. – 352 с.
5. Костомаров В. Г. Русский язык на газетной полосе / В. Г. Костомаров. – М. : Моск. ун-т, 1971. – 266 с.
6. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови / [С. Я. Єрмоленко, Г. Л. Колесник, К. В. Ленець, А. Ф. Маратова, М. М. Пилинський, Л. О. Пустовіт, В. М. Русанівський]. – К. : Наук. думка, 1977. – 238 с.
7. Солганик Г. Я. Лексика газеты : Функциональный аспект / Г. Я. Солганик. – М. : Высшая школа, 1981. – 112 с.
8. Туровська Л. В. Термінологічна лексика на сторінках періодичних видань / Л. В. Туровська // Українська мова. – 2007. – № 2. – С. 33–39.

В статті проаналізовані аббревіатури, зафіксовані в мові сучасної української преси. Виділені наступні їх стилістичні функції: номінативно-

информационная, номинативно-фактологическая, комическая, ироническая, саркастическая.

Ключевые слова: аббревиатура, язык прессы, термин, эмоциональность, ироничность.

The article analyzes the abbreviations recorded in the language of modern Ukrainian press. Singled following their stylistic function: nominative-information, nominative-factual, comic, ironic, sarcastic.

Keywords: abbreviation, language press, term, emotion, ironic.

УДК 372.881.116.12 (045)

*Оксана Мороз
(м. Маріуполь)*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИХОВАННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ У ВНЗ (у російськомовному середовищі)

У статті розглядаються питання виховання мовної свідомості в російськомовних регіонах. Визначаються причини низького рівня свідомості й зосереджується увага на провідній ролі університетів у вихованні мовної свідомості. Виділяються форми виховання мовної свідомості.

Ключові слова: мовна ситуація, двомовність, мовна свідомість, форми виховання мовної свідомості.

Нині мовна ситуація в Україні є доволі напруженою, однак очікуваною, адже мовне сьогодення є результатом нескоординованої й «самоплинної» політики держави щодо української мови. Крім того, останні події свідчать, зокрема ухвалення нового мовного закону, що держава дбає більше про регіональні мови (власне, такою виявилася лише одна – російська). За цих умов постає потреба захисту української мови, особливо в регіонах, де існує загроза її остаточного витіснення з різних сфер суспільного життя. Чи не найважливішим і, можливо, єдиними центрами української мови у російськомовних містах залишаються навчальні заклади, зокрема університети. Саме на вищу школу покладається завдання формувати ціннісне ставлення до мови, виховувати покоління національно свідоме. Відтак дослідження особливостей виховання мовної свідомості у ВНЗ вважаємо актуальним, ураховуючи нагальність цього процесу в російськомовних регіонах.